

Іонова О.М.,

докторка педагогічних наук,
професорка

Лупаренко С.Є.,

докторка педагогічних наук,
професорка

(Харківський національний
педагогічний університет
імені Г. С. Сковороди)

СПЕЦИФІКА ВИЧЕННЯ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН У ВАЛЬДОРФСЬКІЙ ШКОЛІ

Вальдорфська школа понад 100 років на практиці реалізує цілі й ідеали гуманістичної педагогіки, виховуючи активну й самостійну особистість, із розвиненою культурою пізнавальної діяльності, науково-дослідницькими та творчими здібностями. Це підтверджується даними міжнародних незалежних порівняльних педагогічних досліджень якості навчальних досягнень школярів, зокрема PISA (якості сприйняття інформації, читання, розуміння текстів), TIMSS (якості природничо-математичної освіти) тощо.

На особливу увагу заслуговує аналіз досвіду вальдорфської школи у викладанні природничих дисциплін, котрі, як і інші галузі вальдорфської освіти, є засобом усебічного розвитку особистості. З огляду на це, характерною особливістю викладання природничих наук у вальдорфській школі є відповідність навчального матеріалу віку школярів та їхнім потребам, що передбачає: вивчення явищ в єдності природи та людини, природи й культури; практичну спрямованість навчання та зв'язок із життям; екологічну орієнтацію, формування емоційно-ціннісного ставлення людини до природи.

Побудова природничої освіти базується на такій послідовності засвоєння природничих знань: людина в її живому і цілісному образі (1-3 класи), тваринний світ (4 клас), рослинний світ (5 клас), мінеральний неживий світ (після 5 класу); фізика (із 6 класу), хімія (із 7 класу); усеосяжний розгляд взаємозв'язків природних явищ (8 клас); загальний огляд усіх курсів природничих наук (фізика, хімія, біологія), включаючи розгляд сучасних природничо-наукових проблем (9–12 класи).

Провідними навчальними методами вальдорфської школи є:

– художньо-образне викладання в умовах обмеженого використання традиційних підручників (1–5 класи), що відповідає потребам учнів молодшого шкільного віку в активній емоційно-

вольовій діяльності, у безпосередніх міжособистісних контактах і живому слові вчителя та дозволяє уникати неприродної й шкідливої для дитини надмірної інтелектуалізації навчання. Представлення багатства наочних образів навколишнього світу, оживлення всього того, із чим стикається дитина в цьому віці, викликає в дітей різні почуття (радості та смутку, здивування й іронії, захоплення та роздратування, співчуття й відрази), формує внутрішнє ставлення до морального та аморального, прекрасного й потворного, істинного та хибного;

– феноменологічне викладання (із 6-го класу) – це шлях пізнання, що веде до наукового розуміння цілісної дійсності з одночасним збереженням і підтримкою творчо активної основи особистості. Такий підхід до викладання уможливило вивчення фактів, явищ, їх властивостей не в готовому вигляді (абстрактно, узагальнено), а конкретно (ніби «створюючи заново»), розглядаючи кожне нове явище або предмет із різних боків, установлюючи різноманітні властивості даного об'єкту та його зв'язків з іншими. Це сприяє розвитку активності та самостійності школярів, що є необхідною основою для переходу від навчання до самоосвіти.

Завдяки феноменологічного підходу обсяг навчального матеріалу вальдорфської школи, порівняно з традиційною, якісно розширюється й поглиблюється. Так, у 12-му класі, знову повертаючись до оптики й розглядаючи існуючі моделі світла (корпускулярна, хвильова, квантова) та структури атома, школярі знайомляться з формами мислення й основами теорії пізнання, зокрема істинного пізнання матерії. Проробка наукових теорій пробуджує власні духовні сили молододі людини та її прагнення до пізнання й самопізнання, творчого засвоєння світу й самого себе.

Отже, творче осмислення та використання досвіду викладання природничих наук у вальдорфській школі є педагогічно доцільним для вирішення актуальних питань сучасної вітчизняної школи.